

- http://www.journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/satshuk_publ.php.
17. Портер М. Международная конкуренция: Конкурентные преимущества стран / М. Портер . – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.
  18. Яковец Ю.В. Эпохальные инновации XXI века / Междунар. ин-т П. Сорокина – Н. Кондратьева. М.: Экономика, 2004. – 444 с.
  19. Кадышев Е.Н. Инновационная составляющая экономической безопасности региона / Е.Н. Кадышев, В.В. Смирнов // Вестник Чувашского университета. – 2013. – №4. – С. 328-333
  20. Никифорова В. Г. Активізація інноваційного розвитку – підґрунтя економічної безпеки підприємства / В. Г. Никифорова, В. О. Кравченко // Стратегія економічного розвитку України. – 2014. – № 34. – С. 92-96.
  21. Сак Т.В. Інноваційна діяльність підприємств у контексті комплексного забезпечення економічної безпеки / Т.В. Сак // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – В.6.Ч3. – С.116-119.

***Summary.** The paper deals with peculiarities of innovation activity in the context of national security comprehensive provision. It was determined that national security should be done through appropriate public policy, which is focused on the development of science, technology and education.*

***Key words:** innovation activity, national security, industrial enterprise, economic competitiveness, national innovation system.*

УДК 336.2

Гургула Т.В.,

д.е.н., професор

Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ

при Президентіві України,

м. Львів,

Футало Ю.Р.,

аспірант кафедри фінансів

Мукачівського державного університету,

м. Мукачево

ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ

В статті розглядається внутрішній ринок України, його стан та тенденції розвитку під впливом інтеграційних процесів України в європейське співтовариство.

***Ключові слова:** внутрішній ринок, інтеграційні процеси, Європейське товариство.*

Актуальність. Сьогодні одним з найважливіших факторів сприяння розвитку відносин України з європейськими державами, її інтеграції в європейські структури міжнародного співробітництва стала стратегічна відкритість обох сторін. І Україна, і європейське співтовариство намагаються адаптувати стратегії свого розвитку до актуальних реалій, визначають свою роль у нових моделях побудови відносин з країнами – сусідами. Це двосторонній пошук у швидкозмінному середовищі надає можливість країнам ЄС та Україні брати активну участь у визначенні спільних цілей та пріоритетів національного розвитку.

З іншого боку, стратегічна відкритість і чітка геополітична орієнтація України виступають реальними бар'єрами на шляху її євроінтеграції. Більш того, внутрішні загрози національній безпеці України (викликані, зокрема, посиленням соціального конфлікту національних та місцевих політичних й економічних еліт) суттєво стримують розвиток її міжнародних відносин.

Аналіз досліджень. Проблема впливу інтеграційних процесів на розвиток внутрішнього ринку України досліджувалась багатьма вітчизняними економістами, зокрема Г. Возняк, А. Гальчинським, Ю. Гладким, В. Гейцем, М. Долішнім, Б. Заблоцьким, С. Іщук, О. Денис, М. Долішнім, А. Єпіфановою, А. Калитенко, А. Кінах, І. Камінською, Т. Клименко, О. Литовченко, О. Люткевич, А. Єпіфановим, В. Поповкіним, У. Ізардом, М. Козоріз, У. Садової, І. Яремком та багатьма іншими.

Проте результати проведених досліджень не можуть повною мірою задовольнити теорії та практики внутрішнього ринку країни.

Виклад основного матеріалу. Система національної безпеки більшості країн ЄС є достатньо міцною, тому імідж України як держави, де вільно розвиваються й набувають критично швидкого поширення, за сучасних умов не може бути позитивним. Тому попереднім етапом євроінтеграції нашої держави є укріплення засад національної безпеки, зокрема, економічної, що уможливить подальше формування та розвиток інститутів міждержавної взаємодії.

Для оптимізації євроінтеграційних процесів на теренах України слід більш повно використовувати переваги поліархічної моделі, сутність якої полягає в тому, що європейська інтеграція нашої країни тісно поєднується з процесами її децентралізації та регіоналізації. При цьому міждержавні відносини визначаються і формуються не тільки державними установами або органами державної влади. Більшої ваги набувають контакти між окремими організаціями, структурами та безпосередньо громадянами.

На наше переконання, вільний доступ громадян, незалежно від території їх проживання, до участі в міжнародних проектах, програмах та заходах є найбільш яскравим показником ступеню інтегрованості країни до світової спільноти.

Тому для України нині надзвичайно актуальним постає завдання

диверсифікації відносин із європейськими державами, їх розвиток на рівні регіонів та міст, залучення до співпраці якомога широкого кола учасників. При цьому не втрачає своєї актуальності завдання відстоювання національних інтересів держави.

Європейська інтеграція через децентралізацію і регіоналізацію не повинна перешкоджати встановленню балансу національних інтересів окремих держав й відносин між державними та наднаціональними структурами. Останні прагнуть забезпечити власний національний суверенітет, переслідуючи власні національні інтереси у сприянні інтеграції інших країн. Пошук, власне, української моделі інтеграції до європейського співтовариства передбачає пошук взаємоприйнятних компромісів, а не виконання односторонніх договорів. Лише за таких умов євроінтеграція для України може набути ознак ефективності. Тому вона не має перетворюватися на імплементацію запропонованих або продиктованих реформ, що можуть суперечити її національним інтересам, ментальним особливостям української нації та історичним передумовам її розвитку.

На наше переконання, потреба в євроінтеграції має бути продиктована економічними інтересами, які у національному вимірі є первинними відносно політичних інтересів. Інтеграційні процеси не повинні ставати предметом короткострокових політичних маневрів, вони мають залишатися питаннями стратегічного значення.

Євроінтеграція за своєю сутністю є поняттям суперчлливим, що дає декілька сторін свого прояву відносно України та її національних пріоритетів. З одного боку, вона стала синонімом правопорядку і суспільної демократії, з іншого – стримуючим фактором розвитку окремих секторів української економіки, а саме внутрішнього ринку країни.

Дослідження показали, що в Україні більшість регіонів (адміністративних областей) є дотаційними, депресивними, тобто такими, що не можуть самостійно забезпечувати соціально-економічний розвиток конкретних територій. Дотаційність не вдалося ліквідувати за роки розбудови національної економіки, навіть у період достатньо високих темпів її розвитку (2000-2007рр.), незважаючи на багаточисельність рішень і постанови урядових структур щодо вирівнювання розвитку регіонів. Це свідчить про те, що в Україні до теперішнього часу не відбувалось кардинальних змін в реструктуризації галузевого зрізу економіки, оцінці ринкової і реальної вартості капіталу суб'єктів економіки з врахуванням їх форм власності, географічного розташування та підпорядкованості. Важливими результатами ринкової трансформації вітчизняної економіки є підвищення ролі і функцій регіонів в забезпеченні ефективного розвитку національної економіки, розширення прав і повноважень регіональних і місцевих органів влади в управлінні ресурсами регіонів. Однак, більшість задекларованих прав і обов'язків регіональних органів влади в забезпеченні ефективного

використання ресурсів території залишаються нереалізованими.

В умовах членства в СОТ та поглиблення інтеграційних трансформацій для України актуалізуються проблеми формування стратегічного бачення галузевого розвитку національної економіки, розроблення та реалізації середньо- і довгострокових заходів розвитку їхніх конкурентних переваг на внутрішньому ринку та в експортній діяльності. Відповідно до взятих Україною зобов'язань у зв'язку з приєднанням до СОТ значно обмежуються можливості держави впливати на стан внутрішнього товарного ринку. йдеться про ряд чинників, які потрібно враховувати в процесі формування та реалізації заходів, спрямованих на розвиток внутрішнього ринку України, зокрема:

- обмеження використання тарифних механізмів стимулювання експорту та суворого прив'язка митних тарифів на імпорту;
- суттєві обмеження щодо субсидування вітчизняних виробників (йдеться про адресні субсидії та надання субсидій на заміщення імпорту);
- обмеження можливостей цінового регулювання на внутрішньому ринку, зокрема встановленні мінімальних імпорتنих цін або максимальних цін вітчизняних виробників;
- суттєве обмеження можливостей підтримання сільського господарства;
- включення практики податкової диференціації національних виробників стосовно імпортерів;
- зниженні можливостей нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, передусім через ліцензування імпоротної діяльності.

Громадське протистояння та зміна влади внаслідок суспільно-політичних протестів окрім очікуваних зрушень призвела до ряду економічних проблем, які потребують якомога швидкого розв'язання. Стосується це і сфери зовнішньоторговельних відносин України з її головними партнерами, оскільки впродовж 2013-2015рр спостерігається вагоме зниження обсягів експорту з усіма негативними для економіки країни наслідками, що може стати передумовою як втрати відповідних зовнішніх ринків, так і виникнення нових проблемних питань соціально – економічного характеру в Україні.

Міжнародна економічна інтеграція набуває у світі все більшого розповсюдження. Вона відбувається на різних рівнях – від узгодженої чи спільної діяльності окремих підприємств аж до скоординованого функціонування економік різних країн. Сучасний розвиток виробництва товарів часто призводить до того, що окрема країна може бути спеціалізованою на випуск окремого товару. Особливо це розповсюджено на рівні розвинених країн. Сьогодні серед країн, що розвиваються, зростає усвідомлення того, що міжнародна економічна інтеграція може бути взаємовигідною.

Високий рівень експортоорієнтованості та експортозалежності ВВП України, а також дефіцит власних фінансово-кредитних ресурсів для

реалізації інвестиційних проектів у життєво важливих сферах економіки суттєво актуалізується необхідність всіх складових зовнішньоекономічної діяльності країни. Основною проблемою, яка залишається невирішеною у сфері міжнародної економічної взаємодії України, є узгодження інтересів при економіки України та країн, що розвиваються. Дійсно, для торгівлі із розвиненими країнами потрібна наявність експорту у досить великих обсягах. Але продукція України не може, поки що мати міцних позицій на світовому ринку, особливо у сфері високих технологій. Разом з тим, на внутрішньому ринку країн, що розвиваються, продукція підприємств України та досвід, який у них є у сфері сервісної підтримки продукції, є ще досить конкурентоспроможним. Оскільки система зовнішньоекономічних зв'язків України ґрунтується на принципах ринкової економіки, то вона є залежною від геополітичних та гео економічних процесів у світовому господарстві. При цьому динамічні процеси у перерозподілі сфер впливу провідних гравців сучасного багатопольярного світу заставляють Україну здійснювати постійний пошук нових ніш на зовнішніх ринках, освоювати перспективні їх сегменти та опрацьовувати актуальні вектори зовнішньоекономічного інвестиційного партнерства. Стосується це як зовнішньої торгівлі, так і внутрішнього ринку країни.

Впродовж 2013-2014 рр. вітчизняна економіка зіткнулася з анексією територій, що раніше не було в національному господарстві країни: це анексія Автономної Республіки Крим, війна на Сході країни (Луганська та Донецька області), падіння курсу національної валюти – гривні на 60% і більше загострення в питаннях торговельно-економічного співробітництва із державам СНД і, в першу чергу, Російською Федерацією, яка всі 24 роки української незалежності залишалася головним торговельним партнером нашої країни. За п'ять років частка Росії у вітчизняному експорті товарів коливалася в межах 21,4% до 20%, в імпорті товарів – від 29,1% до 36,5%, в зовнішньоторговельному обороті – від 25,5% до 32,4%. Такі потенційні втрати повинні бути компенсовані нарощенням активності в інших сегментах та нових векторах зовнішньої торгівлі.

ВВП України залежав від її експорту. Якщо в 2012 році за рахунок експорту формувалося 39%, то в 2013 р. –34,8% (визначено за даними джерела [7]. Це свідчить про вагомість і важливість як для економіки, так і для соціальної сфери України збереження здобутих зовнішніх ринків та обсягів експорту продукції і послуг.

Об'єктивна оцінка ситуації щодо освоєння відповідних векторів зовнішньої торгівлі у географічному сегменті можлива на підставі порівняння даних відповідних векторів зовнішньої торгівлі України. Найбільш узагальнено про рівень ефективності експортних операцій свідчать насамперед такі показники як:

- 1) зовнішньоторговельне сальдо та його відношення до обсягу зовнішньоторговельного обороту країни;
- 2) коефіцієнт покриття імпорту експортом;

3) сума імпорту в доларах США на 1 долар США експорту (можливо також визначення даного показника у євро).

У таблиці 1 наведено дані щодо динаміки зазначених показників у зовнішній торгівлі України за географічною ознакою, а також з країнами СНД.

Таблиця 1

Динаміка експортно-імпортних операцій України в розрізі частин світу

Роки	Експорт, млн.дол.	Імпорт, млн.дол.	Зовнішньо торговий оборот, млн.дол	Зовнішньо торговельне сальдо млн.дол	Коефіцієнт покриття імпорту експортом	Сума в дол.США імпорту на 1 долар США експорту
Всього						
2010	51430,5	60740,0	112170,5	-9309,5	0,85	1,1810
2011	68394,2	82608,2	151002,4	-14214,	0,83	1,2078
2012	68809,8	84658,1	153467,9	-15848	0,81	1,2303
2013	63312,0	76964,0	140276,0	-13652	0,82	1.2156
В т.ч. Країни СНД:						
2010	18744,5	26697,4	45441,9	-7952,9	0,70	1,4243
2011	26177,0	37212,4	63389,4	-11035	0,70	1,4216
2012	25302,6	34452,6	59755,2	-9150	0,73	1,9773
2013	22063,6	27931,2	49994,8	-5867	0,79	1,2659
Європа:						
2010	13839,4	20002,8	33842,2	-6163,4	0,69	1,4453
2011	18442,4	27065,9	45508,3	-8623,5	0,68	1,4676
2012	17424,0	27556,0	45232,9	-10132	0,63	1.5815
2013	17064,4	28558,3	45622,7	-11493,9	0,60	1,6736
Азія:						
2010	13722.1	10023,4	28745,5	3698,7	1,40	0,7305
2011	17737,8	13279,9	31017,7	4457,9	1,34	0,7487
2012	17676,9	17132,7	34809,6	544,2	1,03	0,9692
2013	16813,0	15233,3	32046,3	1579,7	1.10	0,9060
Африка:						
2010	3018,7	874,4	3893,1	2144,3	3,45	0,2897
2011	3344,2	940,6	4284,8	2403,6	3,55	0,2813
2012	5638,2	851,3	6489,5	4786,9	6,62	0,1510
2013	5099,5	749,8	5849,3	4349,7	6,80	0,1470
Америка						
2010	2005,0	28558,3	4883,9	-873,9	0,70	1,4359
2011	2552,3	3913,9	6466,2	1361,6	0,65	1,5335
2012	2607,3	4453,2	7060,5	-1845,9	0,58	1,7080
2013	2163,6	4339,4	6503,0	-2175,8	0,50	2,0056
Австралія і Океанія						
2010	28,4	261,4	289,8	-233,0	0,11	9,2042
2011	29,8	194,0	223,8	-164,2	0,15	6,5101
2012	50,9	195,7	246,6	-144,8	0,26	3,8448
2013	40,0	93,7	133,7	-53,7	0,43	2,34225

Джерело: розраховано автором за даними [3]

З наведених даних випливають наступні висновки:

- по-перше, коефіцієнт покриття імпорту до України її експортом за 2010-2013рр по загальних обсягах має негативну тенденцію до зниження – з 0,85 до 0,82;

- по – друге, аналогічна тенденція для даного показника присутня також у зовнішній торгівлі України з країнами Європи (з 0,69 до 0,60) і Америки (з 0,70 до 0,50);

- по-третє, має стійка тенденція до зростання частки негативного сальдо відносно обсягів зовнішньоторговельного обороту з країнами Європи (з 18,2% у 2010р до 25,2% у 2013р.) та Америки (від 3,45 до 6,80).

Дані висновки підкреслюють необхідність вироблення комплексу економічних та організаційних заходів щодо виправлення ситуації і нарощення обсягів експорту на традиційних зовнішніх ринках. При цьому слід пам'ятати, що первинними факторами у збільшенні експорту на традиційних зовнішніх ринках залишаються виробництво, його обсяги, асортимент, якість продукції і її належний рівень конкурентоспроможності. Вторинними факторами збільшення обсягів експорту розглядаємо комплекс організаційно-економічних заходів щодо підтримки вітчизняного експорту та застосування інструментарію економічної дипломатії. При цьому вважаємо за необхідне звернути увагу на останній із вище приведених висновків, який дає підстави стверджувати про наявність певних переваг для зовнішньої торгівлі України на ринках Азії та Африки.

Аналіз статистичних даних щодо торговельно-економічних відносин України з її партнерами свідчить, що значний потенціал для нарощення торговельно-економічного співробітництва є в країнах Арабського світу на Близькому Сході, що є проблемою наступного дослідження.

Список використаних джерел

1. Горянська Т.В. Зовнішня торгівля в умовах глобальної економіки: зміни пріоритетів: монографія/ Т.В. Горянська; Міністерство освіти і науки, Запорізький інститут економіки: інформаційних технологій. Запоріжжя –Донецьк: [ЗЕІТ], – 2014.-342с.
2. Гончаров Ю.В.Світ.Європа. Україна трансформація економіки та інтеграція/ Ю.В. Гончаров, Ю.О. Петін, О.М. Сальнин.-К.: Знання України, 2007.-504с.
3. Герст П., Томсон Г. Сумніви в глобалізації. Міжнародна економіка і особливості керування/ Пер.з англ.-К.: К.І.С., 2002.-306с. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами [Електронний ресурс].-Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
4. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами за 2013 рік [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.Ukrstat.gov.ua.
5. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ [Текст]: монографія / кер.авт.кол. і наук.ред. Т.М. Циганкова.-К.:

КНЕУ, 2003.-660с.

6. Грицяк І.А. Європейське управління: теоретико-методологічні засади [Текст] / І.А. Грицяк.-К.:» К.І.С.», 2006.- 398с.
7. Таблиця основних показників економічного розвитку України – [Електронний ресурс].- Режим доступу: www.me.gov.ua/control/uk/publish/article/

УДК 338.2

Каплинський О.В.,
аспірант

*Інституту досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України,
м. Київ*

ПРАКТИКА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВО- ТЕХНОЛОГІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Проведено аналіз договірно-правової бази науково-технологічного співробітництва (НТС) між Україною та ЄС. З'ясовано структуру діючого правового забезпечення, зокрема ключові угоди, напрямки, сфери та форми НТС співпраці. Визначено ступінь готовності України до науково-технологічного співробітництва у рамках програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Виокремлено джерела неефективності механізмів інтеграції України до Європейського дослідного простору.

Ключові слова: науково-технологічне співробітництво; Україна; ЄС; інноваційна взаємодія; сфери, форми, напрямки співпраці; «Горизонт 2020».

Постановка проблеми. У 2015 році Україна стала асоційованим членом наступної Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», в результаті підписання відповідної угоди. [1] Це стало черговим, важливим етапом правового оформлення науково-технологічного співробітництва України та Європейського Співтовариства. Завдання даного дослідження полягає в оцінці ступеню готовності України до науково-технологічного співробітництва у «Горизонті 2020» шляхом аналізу результатів правового забезпечення НТС між Україною та ЄС.

НТС є однією з головних сфер у правовому спектрі міжнародних угод України із Європейським Союзом. Про це свідчить відповідна практика відносин з ЄС, що розпочалися у 1994 році, які тривають по сьогоднішній день. На даний час укладено одинадцять угод науково-технологічного